

# הצעה מנומקת להוראות לסידורים חקלאיים לשנת השמיטה תשי"ב הבעל"ט

סאת חבר הרבנים של הפועל המזרחי

א. הכנות לקראת השמיטה:

א) מטעים וכרם: לגמור כל נטיעת עציפרי הנשתלים בלי גוש, וכן הרכבה עד ט"ו באב תשי"א (רמב"ם שביעית פ"ב הלכה י"א). אילנות סרק אפשר לשתול עד ט"ו באלול, (מכיון שאין בהם דין עדלה והאיסור בזה"ו הוא רק מפני מראית עין התלוי בספירת שנות ערלה (רמב"ם הנ"ל). הזמן של שתי שבתות שהוא לקליטה נדרש בכדי שלא ילקט בשביעית (ר"ת ר"ה י; ר"ש פ"ב מ"ו. אמנם לרמב"ם אין לגו הוכחה לאיסור קליטה בשביעית למה שנשתל לפני כן).

עציפרי הנשתלים עם גוש (המספיק לענין ערלה), אפשר לשתול עד ר"ה — (במק איסור מראית העין איננו קיים במקרה זה, מכיון שנשתל עם גוש כנ"ל בעצירסרק. מסתבר שאין כאן גם קליטה שהרי קלוט ועומד הוא בגושו, וקליטה חדשה של הגוש עם האדמה לא מצינו).

להשתדל לחרוש ולזבל את המטעים לפני ר"ה.

בעלי משתלות יכולים לסדר משתלות בתשי"א, על־מנת למוכרם לאלה שיהיה להם היתר שתילה בשביעית. (כדלהלן סימן ב' סעיף ה').

הערה: יש להעדיף שתילת שתילים המוחזקים במשתלה שנתיים גם, כשהיה לשם זה צורך להרכיבם במשתלה בשביעית, על־פי הוראות ההרכבה לקמן סימן ב' סעיף ה'. (בדין נטיעה חלוקים הר"ש (שביעית פ"א מ"א) והתוספות (ר"ה י) עם הרמב"ם שנראית דעתו שהיא רק מדרבנן (פ"א ה"ד), אולם כל זה בנטיעה שיש בה ק"ו מומירה, אבל הרכבה ודאי לכר"ע רק מדרבנן, על־כן יש להעדיפה על שתילה).

ב) גנות ירק ותפוז"א: לזרוע את העונה הראשונה לפני ר"ה. להרכות בשתילת מיני ירק דרעונתיים (כגון: חצילים, זנים מסוימים של עגבניות וכיר"ב) גם כשיצטרכו לשם זה לגזומם בשביעית. (גזימת ירקות אינה מן התורה שהרי לא נאסרה אלא זמירת עצים, ועל כן יש להעדיפה על זריעה חדשה).

ג) דגניים: לזרוע זריעה מוקדמת לפני ר"ה מחמשה עד עשרים אחוז של השטח הנזרע ממיני הדגניים, בהתחשבות עם התנאים האקלימיים של המקום והמצב המשקי של המשק הנידון. קביעת האחוז באופן מדויק צריכה להיעשות ע"פ התייעצות עם הרב המקומי או הסמוך. (הקדמת הזריעה היא רצויה כמובן שעל־ידי זה יוצאים מחשש איסור דאורייתא של זריעה בשביעית. אכן זה כרוך בסיכון מרובה של הזרעים והעבודה, מכיון שישנם רק סיכויים מועטים להצלחה. ע"כ מן הראוי לבדוק

בכל מקום לפי תנאיו האקלימיים והמשקיים באיזו מידה אפשר לדרוש סיכון זה).  
(ד) מספוא: לזרוע תלתן ואספספת לפני ר"ה (המינים האלה נזרעים בהשקאה, על כן ניתנים להזרע לפני ר"ה).

## ב. סדורים בשנת השמטה:

(א) חרישים: לעשות רק את החרישים ההכרחיים, ובתנאי שאי אפשר היה לעשותם לפני ר"ה. אין לעשות את החריש אלא עפ"י היתר מפורש מהרב המקומי או הסמוך. חרישה בשביעית אין איסורה ברור מן התורה (שבת-הארץ אות ב'). יש להעדיף עידור על חרישה. (עידור נראה לכל הדעות שאינו אלא מדרבנן (מו"ק ג').

(ב) זריעת דגניים וקטניות: הזריעה צריכה להיות ע"י מכוונת זריעה ממונעת ע"י בהמות. (במקרה זה לכאורה אין אלא משום מחמר שלא נתרבה אלא לענין שבת (שבת קנ"ג—קנ"ד), ואילו בשביעית לא נתרבה לאיסור). במקרה שאין אפשרות להשתמש בבהמות, להשתמש בטרקטור. פתיחת צנורות הוצאת הזרעים צריכה להיעשות בזמן שהטרקטור כבר הולך. קביעת מידת ההכרח לשמש בטרקטור צריכה להיות עפ"י הוראת הרב. (בהסתמכות על דעת "המגן אברהם" סימן רנ"ב סק"כ לענין טחינה, שאין בה איסור תורה באופן זה. ובחילוקו של בעל "משנה ברירה" יש לדון הרבה, שכנראה אין דעת ה"מגן אברהם" להשוותו לניזקין, שאם כן גם אם שם את החיטים היה לו להתחייב. אכן ה"מגן אברהם" דורש באור, ע"י אהעו"ו סימן שכ"ה, אולם יש לישב ואכ"מ, וכדאי ה"מגן אברהם" לסמוך עליו בשעת הדחק).

(ג) משתלת גן ועצים: לסדר את המשתלה בתוך ארגוי פח בלתי נקובים. (מבלי להכנס למחלוקת רש"י ותוספות לענין עציץ נקוב). שפת הארגו למעלה צריכה להיות פנויה מהאדמה. (שלא יהיה חשש יניקה כן הצד). לסדר ארגוי עץ או עציצי חרס על-גבי פחים, בתנאי שיהיו מרוחקים משפת הפח שלושה טפחים. (שעור היניקה המקסימלי של ירק הנזכר לענין כלאים והרחקת נזקי שכנים). במקרה שאין אפשרות לסידור זה, לסדר סככה על-גבי המשתלה לפני הזריעה, על-גבי כלונסאות בגובה של עשרה טפחים. (עפ"י ספקו של הירושלמי ערלה פ"א ה"ב, ויעוין קו"א לשבת הארץ אות ג').

(ד) גן ירקות: להעביר שתילים מהמשתלה רק עם גושי אדמה (לשם זה יש לזרוע אותם מקדם במשתלה זריעה דלילה).

ההעברה בשתילים — על יסוד חלוקו של "שבת הארץ" קונטרס אחרון אות ו' בין זריעת גרעינים לבין נטיעה בעצים. לפי סברתו, חלוק זה קיים גם בזריעת תבואה וירק. (בהעברה ע"י גוש יש מקום נוסף להקל מתוך שמצינו שאין על-יזה יש נטיעה לגבי ערלה מה שחייב בשבת, דלא גרע מעציץ נקוב, אין זה אלא תולדה, וממילא אין בו איסור תורה בשביעית).

במינים שאינם ניתנים להזרוע במשתלה ומוכרחים לזרועם ישר על השטח, יש לזרועם אחרי הנבטת הגרעינים במים או תחת סככה. (זריעה אחרי הנבטה —

עפ"י סברתו של „שבת-הארץ“ הנ"ל לחלק בין זריעה לנטיעה, ולפי זה נראה שהוא הדין בזרעים מונבטים).

(ה) חטעים: נטיעת עצי־פרי מותרת במקומות ההתישבות החדשה, כשהעליה על המרצע היתה לאחר חודש ניסן תש"ח ובתנאי שהמטע צריך להיות ענף הכנסה-הנטיעה נעשית עם גוש ויש לעשותה תחת סככה. (ההיתר — בהסתמכות על דעת הרמב"ם שנטיעה היא מדרבנן, נוסף על כך ע"י גוש נראה ודאי שאינו מן התורה לענין שביעית וכנ"ל). יש להעיר, שהשנה קיים דוחק רב בהשגת שתילים, והמשקים החדשים אינם יכולים להוציא לפועל את תכנית נטיעתם בשנה זו בשום אופן. הרכבה נעשית רק במשתלות עפ"י המבואר לעיל דרך סידורה (סימן ב' סעיף ג') או בתוך הבית.

הערה: המשקים המותרים בשתילה צריכים לפנות למוסד רבני בכדי לקבל ע"ז היתר בכתב. בלי היתר זה אין לבעלי המשתלות למכור שום שתילים. נטיעת עצי־נוי אסורה בכל מקום, ייעור באדמת הקהק"ל מותר לאלה שפרנסתם בכך. (נטיעת עצי סרק נראה לכל הדעות שאינו אלא מדרבנן, שהרי רשב"ג (ירושלמי פ"ד) מתיר לגמרי. מ"מ אין בהם הכרח חיוני על כן אין להתיר אלא לאלה שפרנסתם בכך).

(ו) גזימה: בכרם ובעצים אחרים (בכלל זה הורדת ראש בשתילים שהורכבו בתש"א). נעשית בשינוי בצורת החתך ובגובהו. (על יסוד „שבת הארץ“ קונטרס אחרון אות י"א). מוטב לעשות זאת תחת סככה כנ"ל סוף סימן ב' סעיף ג'.  
הערה: הגזימה בעצי־פרי מותרת רק בשנים הראשונות לקיומו. (בשנים מאוחרות לקיום האילן אין בזה הכרח חיוני).

גזימת ירקות נעשית גם כן עפ"י ההוראות הללו.

(ז) ריסוס, קצירה, בצירה, קטיף: יש לקבל הרשאה בכתב ממוסדות רבניים העושים את העובדים כשליחי בית־דין עפ"י התנאים המפורטים בשטר ההרשאה. (איסור הריסוס (עפ"י הרמב"ם פ"א הלכה ה'—ו') אינו אלא מדרבנן, ובעיקר כנראה מפני שהדבר מוכיח שאין כוונתו להפקרת הפרי (רמב"ם פ"ה הלכה ה': אין מחייבים אותו להחזירה). כשזה נעשה ע"י שליחי בי"ד יש מקום להתיר כדרך שהותרה הקצירה (תוספתא פ"ח).

הקצירה והבצירה בהפקר ע"י שליחי בי"ד על־יסוד התוספתא הנ"ל (משפט כהן ס"י ס"ו, „חזון איש“ ס"י י"א).

(ח) גן פרחים: להתנהג עפ"י התנאים הנקובים לעיל ויתר הגידולים, בזמן שהפרנסה תלויה בזה.

(ט) גן נוי: לקיים ע"י השקאה. אין לעשות שום גיזום.

כל ההוראות והסידורים הם בתנאי שתסודר מכירה מוקדמת לנכרי עפ"י המקובל בשמיטות הקודמות.  
על התוצרת יש להדביק פתקא הקובעת שהמחיר הוא רק עבור העבודה והשמוש במכשירים (עפ"י משפט כהן סימן הנ"ל).